

Juliusz Słowacki

FANTAZY

Autor:	Juliusz Słowacki
Tytuł:	<i>Fantazy</i>
Rodzaj literacki:	dramat
Gatunek literacki:	dramat romantyczny z elementami realistycznymi
Czas i miejsce akcji:	dwórki szlacheckie hr. Respekta i hr. Idalii, około 1841 r.
Bohaterowie:	hrabia Respekt, hrabina Respektowa, Dianna, Stella – ich córki, hrabia Fantazy Dafnicki, Rzecznicki – jego towarzysz, hrabina Idalia, Jan – były powstaniec, Major Wołdemar Hawryłowicz – rosyjski żołnierz, ksiądz Loga i inni
Problematyka:	upadek moralny warstw szlacheckich, odrodzenie moralne przez poświęcenie

OSOBY:

HRABIA RESPEKT – były marszałek powiatowy

HRABINA RESPEKTOWA – jego żona

DIANNA |
STELLA | ich córki

HRABIA FANTAZY DAFNICKI

RZECZNICKI – marszałek powiatowy, jego towarzysz

HRABINA IDALIA

WOŁDEMAR HAWRYŁOWICZ – major rosyjski

JAN – były powstaniec, zesłany na Sybir i na Kaukaz

KSIĄDZ LOGA

KAJETAN – kamerdyner Respektów

HELENKA – pokojowa Idalii

LOKAJ Idalii

KAŁMUK – sługa Majora

*Rzecz dzieje się około r. 1841 – w trzech pierwszych aktach w domu HR. RESPEKTÓW,
w obu ostatnich w majątności HR. IDALII.*

AKT TRZECI

SCENA I

Salon jak w akcie pierwszym.

FANTAZY i RZECZNICKI

FANTAZY

Rzecznicki! Dasia tu jest albo była.

RZECZNICKI

A bah...

FANTAZY

Czułem ją po zapachu.

RZECZNICKI

A bah!

FANTAZY

Mówię ci, że się już nade mną mściła
Przez tego czarta Golijata – draba²⁸,
Baszkira... już jej wenecki sztylecik
Uczułem... i wiatr z jej ust pełny szpilek
Już mię obleciał... już miałem pasztecik
Z jej kuchni... już, już ten zemsty motylek
Rzucił poczwarkę swoją – i tu lata...
Zrobiwszy traktat z ludźmi na mą zgubę...

RZECZNICKI

Mści się nad tobą?

FANTAZY

Tak jako harmata
Nabita puszką ćwieków.

RZECZNICKI

Daj mi próbę,
Bo nie uwierzę...

Fantazy – świadomość obecności Idalii

Fantazy – obawa przed zemstą Idalii

²⁸ Goliat – biblijny straszliwy olbrzym, niepokonany filistyński wojownik, siejący zgrozę i śmierć wśród Izraelitów. Kiedy naprzeciw niego stanął niepozorny Dawid, zwykły pasterz, na dodatek uzbrojony jedynie w procę, nikt nie dawał młodzieńcowi szans. Jednak Dawid zabił Goliata kamieniem z procy.

FANTAZY

Ten Baszkir najęty,
Ten Baszkir połknąć mię chce jak Jonasza²⁹.
Dziś właśnie, kiedy ranne dyjamenty
Stały na kwiatach...

RZECZNICKI

Słuchaj, niech ta kasza
Z gwiazd, z dyjamentów – z kwiatów...

FANTAZY

Jesteś gapem...
Otóż ci powiem prosto... Dziś stoimy
Na ganku... Baszkir z ogromnym harapem,
W futrach jak bożek gdzieś sybirskiej zimy,
Ujeżdża konie... panny z ganku patrzą,
Starosta swoje anegdoty plecie...

RZECZNICKI

Ty stoisz z twarzą od księżycy bledszą,
Jak Manfred...

FANTAZY

A ty, mój swat przy bukiecie,
Jak Gaweł...

RZECZNICKI

No, kończ!...

FANTAZY

Wtem Baszkir niecnota
Naprzód... mi konia... prawie na pierś wsadza
Ogonem... zmykać przymusza – do błota
Spędza jak wróbla... – pałaszem zawadza
O moje złote na piersiach binokle
I ciągnie...

RZECZNICKI

No! to wszystko jest przypadek...
Takie zdarzenia mieli Temistokle
Na olimpijskich grach... Ustępuj z kładek,
Kiedy przez błoto konie idą kłusa.
Baszkir nie winien nic.

Fantazy – we-
pchnięty w błoto
przez Baszkira
na koniu (Jana)

²⁹ Jonasz – biblijny prorok, którego połknął wieloryb. W jego brzuchu prorok spędził trzy dni i trzy noce.

OPRACOWANIE

BIOGRAFIA JULIUSZA SŁOWACKIEGO

Juliusz Słowacki urodził się **4 września 1809 r.** w Krzemieńcu na Wołyniu. Był jedynym dzieckiem Euzebiusza Słowackiego i Salomei z Januszewskich. Jego ojciec w roku 1811 został profesorem literatury polskiej w Uniwersytecie Wileńskim. Wtedy to państwo Słowaccy przeprowadzili się do Wilna, wchodząc w sfery intelektualnych oraz literackich elit miasta. Profesor Euzebiusz Słowacki zachorował jednak na gruźlicę, w roku 1814 zmarł. Owdowiała Salomea wraz z dzieckiem wróciła do Krzemieńca.

W roku 1817 ojczymem Juliusza został August Bécu, również profesor Uniwersytetu Wileńskiego. Salomea wraz z synem przeniosiła się do Wilna, do domu męża i jego dwóch córek. Efektem obracania się Słowackich w kręgach intelektualnej i artystycznej elity Litwy była częsta obecność w domu młodego Juliusza licznych profesorów uniwersyteckich, znanych pisarzy, przyszłych sławnych poetów. Gościli tam między innymi Jan Śniadecki (rektor Uniwersytetu Wileńskiego, matematyk, geograf i astronom, ale także krytyk literacki), jego brat Jędrzej (lekarz, biolog i chemik, publikujący w satyrycznych „Wiadomościach Brukowych”), Joachim Lelewel (profesor historii w Uniwersytecie Wileńskim). Wśród uzdolnionych młodych poetów, odwiedzających salon Słowackich, bywał także Adam Mickiewicz.

W roku 1819 Juliusz rozpoczął naukę w gimnazjum przy Imperatorskim Uniwersytecie Wileńskim. W tym czasie zaprzyjaźnił się z Ludwikiem Spitznaglem, romantycznym poetą, orientalistą. Późniejsza samobójcza śmierć przyjaciela (w roku 1827) silnie wstrząsnęła młodym Słowackim.

Tymczasem na Litwie rozpoczął się okres prześladowań młodych Polaków. Reszpejse roku 1823, związane ze śledztwem przeciwko młodzieży wileńskiej, szczęśliwie ominęły będącego wtedy w piątej klasie gimnazjum Słowackiego. Prawdopodobnie była to zasługa ojczyma, który wykorzystał swoją znajomość z Nowosilcowem, by ochronić Juliusza. Dodać należy, że Bécu już wśród współczesnych budził liczne kontrowersje, gdyż należał do zauszników gubernatora Nowosilcowa. I to właśnie z osobą doktora Bécu wiąże się kolejna rodzinna tragedia w domu Słowackich. 26 września 1824 ojczym Juliusza ginie, zabity przez piorun we własnym mieszkaniu.

Tymczasem młody poeta rozpoczął kolejny etap nauki: w latach 1825–1828 studiował prawo na Wydziale Nauk Moralnych i Politycznych Uniwersytetu Wileńskiego. Okres studiów to czas powstawania pierwszych liryków Słowackiego, to również czas rozwoju twórczego i osobowości poety, piszącego wtedy głównie powieści poetyckie.

ny gracz salonowy. Prawdziwe emocje okaże dopiero wtedy, gdy na skutek pomyłki Kałmuka zostanie porwana jego żona. Skompromitowany, przerażony perspektywą życia z opinią rogacza, wreszcie ujawni swoje ludzkie oblicze.

Hrabia Respekt i hrabina Respektowa

Respektowie są przedstawicielami arystokracji, warstwy społecznej prześladowanej po powstaniu listopadowym przez zaborcę w sposób szczególnie. Tak właśnie działają z Respektami – zostali **zesłani na Syberię**, gdzieś w okolicie Tobolska, miasta w zachodniej Syberii (tam poznali Majora, który bardzo im pomógł, oraz Jana, który zaręczył się z Dianną). Po powrocie do spętanej zaborami Polski żyli wspomnieniami minionej potęgi. Respekt ma wielką posiadłość, urządzoną w stylu podkreślającym bogactwo właścicieli. I chociaż na każdym kroku w oczy rzucają się przepych i wyrafinowany gust (czasami niezbyt wysokich lotów), w rzeczywistości jednak ten wielki hrabia jest **bankrutem**.

Tu zaczyna się problem natury moralnej – Respekt (a właściwie oboje Respektowie) godzi się, by za cenę oddania córki bogatemu Fantazemu uniknąć licytacji majątku. **Gotów jest więc przehandlować własne dziecko**, nie bacząc na uczucia Dianny. Nie świadczy to tylko o braku człowieczeństwa Respekta, ale także o realiach dziewiętnastowiecznego świata, w którym zubożałemu arystokracie udało się odnaleźć w taki, a nie inny, sposób. Z tego, że przehandlowanie córki było czynem nie tylko moralnie niesłusznym, ale także pozostającym w sprzeczności z uczuciami Dianny, jako pierwsza zda sobie sprawę Respektowa. W rozmowie z Idalią (akt IV, scena 10) wypowie ona ważną i znaczącą kwestię: „*Czyżby jakie akta mogły poprzedzić... czyn... gdzie miłość sama? (...) Mariaż jest osnuty na sercu*”.

Respektowie będą wywierać na Fantazego presję, by jak najszybciej podpisał stosowne dokumenty. Przekraczają przy tym granice przyzwoitości, budząc **niesmak i zażenowanie**. Pieniądze zdają się być dla nich najważniejsze, jednak w pewnym momencie pytają bogatego hrabiego, czy w jego sercu znajdzie się miejsce dla ich córki. Śmierć Majora uratuje Respektów – nie tylko finansowo (Jan otrzymane od Majora pieniądze wniesie w posagu), ale również moralnie (Diana będzie mogła poślubić mężczyznę, którego kocha).

PROBLEMATYKA UTWORU

Fantazy to utwór wielowymiarowy, podejmujący różnorakie kwestie i problemy. Juliusz Słowacki skupił się w nim na trzech istotnych zagadnieniach, poruszając:

– **kwestię społeczną**, wiążącą się z **funkcjonowaniem arystokracji** oraz wyższych sfer szlacheckich jako warstwy społecznej (wątek hrabiego Respekta, jego żony i córki); czytany w ten sposób *Fantazy* okaże się tragikomedią z silnymi elementami realistycznymi. Szlachta, mająca przecież być nośnikiem wartości godnych naśladowania

INDEKS KOMENTARZY DO TEKSTU

FANTAZY

- afektacja, poetyzowanie świata – str. 15
afektacja, sztuczność; brak uczuć patriotycznych – str. 15
amoralność, brak skrupułów – str. 18
egocentryzm, brak współczucia – str. 100
egoizm, brak współczucia – str. 95
kolejna samokrytyczna refleksja – str. 102
lekceważące podejście do kobiet – str. 6
lekceważący stosunek do miłości – str. 28
lekceważenie wobec kobiecych problemów – str. 28
liczne podboje miłosne – str. 57
o Idalii – str. 27, 28
o swoim związku z Idalią – str. 58
obawa przed Idalią (wyrzuty sumienia?) – str. 24
obawa przed zemstą Idalii – str. 50
odrodzenie moralne – str. 107
„oświadczyń” – str. 30
pierwsza refleksja nad samym sobą – str. 82
plan obserwowania rodziny – str. 6
pojedynek z Majorem – str. 81
pragnienie śmierci – str. 98
propozycja spotkania z Idalią – str. 88
przeświadczenie o zemście ze strony Idalii – str. 52
przewidywanie śmierci z ręki Majora – str. 81
przysięga zemstę na Majorze – str. 62
samobójstwo w wyniku przegrania honorowego zakładu – str. 97
spotkanie w nocy na cmentarzu – str. 89
stosunek do małżeństwa – str. 30
szczery podziw dla szlachetności Majora – str. 107
świadomość fałszywości hr. Respekta – str. 55
świadomość obecności Idalii – str. 50
trucizna dla niego i Idalii – str. 96
ulubiony pies zastrzelony z łuku przez Baszkira (Jana) – str. 52
wepchnięty w błoto przez Baszkira na koniu (Jana) – str. 51
wiara w reinkarnację, uduchowanie – str. 8
wstrząśnięty reakcją Dianny na oświadczyń – str. 33
zachwyty śmiercią – str. 98
zamiar małżeństwa z Dianną za pieniądze – str. 18

SPIS TREŚCI

Fantazy

Akt I	5
Akt II	34
Akt III	50
Akt IV	73
Akt V	94

Opracowanie

Biografia Juliusza Słowackiego	109
Kalendarium twórczości	111
Okoliczności powstania utworu	112
Co jest tematem utworu?	113
Wyjaśnienie tytułu utworu	113
Czas i miejsce akcji	114
Bohaterowie utworu	114
Plan wydarzeń	115
Krótkie streszczenie	115
Streszczenie szczegółowe	116
Charakterystyka głównych bohaterów	118
Charakterystyka pozostałych postaci	120
Problematyka utworu	121
Gatunek utworu – dramat romantyczny	122
Czy <i>Fantazy</i> to dramat realistyczny?	125
Budowa utworu	126
Cytaty, które warto znać	126
Indeks komentarzy do tekstu	128